

Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE)
Postboks 5091 Majorstuen

0301 OSLO

Attn: Thomas Haugland
thoha@nve.no

Mo i Rana, den 30.05.2024

Saksnr: 11839

Deres ref:

**UTTALELSE TIL INNKOMNE MERKNADER – SØKNAD OM REHABILITERING AV DAM OG
REGULERING AV AUSTRE KVITVATN I RANA KOMMUNE, NORDLAND FYLKE – KNUT HAUKNES**

1. INNLEDNING

Jeg viser til innkomne uttalelser til utsendt offentlig høring 22.01.2024 av søknad om tillatelse til rehabilitering av dam ved Austre Kvitvatn, i alt 9 uttalelser. Det gis med dette merknader til høringssvarene.

2. HØRINGSSVARENE

Det benyttes gjennomgående flere navn på de to elveløpene nedstrøms Stemningen i høringssvarene, i vårt brev benyttes konsekvent Grønåselva og Haukneselva, slik har vært gjort i søknaden. Det er ikke uenighet om at elveløpene kan ha forskjellige navnebetegnelser.

Følgende merknader har kommet i høringsuttalelsene:

2.1. Statsforvalteren i Nordland (Statsforvalteren)

Statsforvalteren viser til at NVE den 1. juni 2016 avsto søknader av 2. desember 2015, om å renovere dam på Austre Kvitvatn og ta i bruk alminnelig lavvannføring til Hauknes vannverk, samt å etablere Hauknes kraftverk. Statsforvalteren viser til uttalelser om henholdsvis biologisk mangfold og reindriftsfaglig vurdering som ble gitt i denne saken.

Det pekes på at uttalelsene om biologisk mangfold, som er gjort med utgangspunkt i en søknad om kraftutbygging, avdekker at

- Det fins lite eller ingen kartlagt data for registreringer om biologisk mangfold, rødlistearter eller hekkelokalteter. Det pekes på at det kan være lurt å sjekke artsdatabanken igjen for rødlistearter i området.
- Statsforvalteren har ingen spesielle opplysninger om fiskebestandene i vatn og elver som vil bli berørt ved utbyggingen. Det pekes på at en dam i utløpet av vestre Kvitvatnet vil kunne stenge for eventuell utløpsgyting av ørret og nedtapping i gytetiden for ørreten vil kunne påvirke fiskens oppvandringsmulighet i

gytebekker/tilløpsbekker. Derfor bør det gjennomføres prøvegarnfiske i Vestre og eventuelt Austre Kvitvatn samt bonitering av elvestrekningene som kan ha potensiale for fiskeproduksjon.

I forhold til reindriftsfaglig vurdering, viser Statsforvalteren kort til at søknad om regulering av Austre Kvitvatn har vært behandlet to ganger tidligere, både selvstendig og som del av en søknad om bygging av kraftverk. Reindriftsfaglige hensyn har ikke forandret seg, området er et viktig oppsamlingsområde, reinen trenger ro.

2.2. Rana kommune

Rana kommune uttaler at kommunen er positiv til at det jobbes med å sikre rent drikkevann hele året for beboere og hytteiere i området, men er usikre på hvor stor nytten er i forhold til kostnadene for natur og miljø.

Det pekes på at det i søknaden står at Hauknes vannverk forsyner 15 brukere, mens det argumenteres for å sikre en helårlig vannforsyning til en bygd med over 50 registrerte brukere. Potensialet for flere brukere anføres imidlertid å være usikkert, som følge av private brønner og usikkerhet omkring muligheten for å bygge ut alle tomtene.

I forhold til drikkevannsstabilitet, peker kommunen på at det ikke er opplyst i søknaden hvor lenge bunnfrysingene i elva har vart.

Det pekes videre på at den naturlige situasjonen for det biologiske mangfoldet i vassdraget kan være tørlegging, hvis dette var den naturlige situasjonen før oppdemmingen på Stemningen. Dermed vil ikke økt vannføring lede til en forbedring i biologisk mangfold. Det sies ingenting om hvor mye vann som tas ut i dag og hva den naturlige vannføringen var før det ble drikkevannsuttak.

Det er vanskelig å vurdere konsekvensene da søknaden ikke omtaler konsekvenser av restaureringen, reguleringen, vannuttak eller anleggsfasen. Det er ikke gjort en vurdering av hvor stort område som blir påvirket av en reguleringshøyde på 2 m.

Kommunen viser til at NVE tidligere har gitt avslag på konsesjonssøknad om renovering av dam på Austre Kvitvatn og etablering av Hauknes kraftverk, med grunnlag i at vilkåret i vannressursloven § 25 ikke er oppfylt. Dette med utgangspunkt i negative virkninger for reindrift og inngrep i sårbart høyfjellsterreng. Kommunen peker på at et tiltak som begrenser seg til restaurering av dammen og regulering av Austre Kvitvatn sannsynligvis har færre konsekvenser enn utbygging av et kraftverk, men at området er viktig for reindriften og tiltaket vil kunne ha konsekvenser for dette.

Kommunen forventer at iverksettelse av tiltaket, forutsatt at det blir gitt tillatelse, gis i nær dialog med reindriften. Dette både hva gjelder reguleringen og hva gjelder anleggsfasen. Det er også viktig å påse at en tillatelse ikke innebærer at tiltaket påvirker vannføringen i private grunnvannsbrønner.

I tillegg uttaler kommunen følgende:

- Søknaden inneholder ikke kart hvor tiltaket kartfastsettes, dette er en vesentlig mangel.
- Under naturlige forhold vil mesteparten av vannet renne ned Grønåselva ved Stemningen.
- Området er et viktig friluftsområde, men kommunen kjenner ikke til omfanget av bruken.

- Kommunen kjenner ikke til kulturminner som påvirkes av en regulering.
- Det er ingen kartlagte naturtyper ifølge naturbasen, det er registrert én observasjon av kongeørn ved Vestre Kvitvatn i 2009.
- Deler av Vestre Kvitvatn og øvre del av vassdraget ligger innenfor Inngrepfri (INON) sone 2.
- Området er oppsamlingsområde for rein, høstbeite, høstwinterbeite, parringsland og kalvingsland.

2.3. Saemiedigkie / Sametinget

Sametinget har ingen innvendinger til det omsøkte tiltaket, ut over at bygging må skje i dialog og samforståelse med den berørte samiske reindriften i området.

2.4. Mattilsynet

Mattilsynet forutsetter at det utarbeides plan for anleggsperioden som sikrer tiltak for en rekke forhold knyttet til forurensning av drikkevann og leveranse pålitelighet.

Planen må være tydelig på hvordan denne skal følges opp og hvem som har ansvaret. Planen må fungere i praksis og etter hensikten, slik at drikkevannet sikres. Planen for å sikre de to vannverkene må sendes til høring, og hvis planen viser seg å være mangelfull, vil Mattilsynet vurdere innsigelse/klage.

2.5. Bente Hauknes, eier av 192/6 Rana

Bente Hauknes viser til at søknaden om reguleringsventil i Austre Kvitvatnet henger sammen med etablering av dam på Stemningen. Det vises til at etablering av dammen i 2010 medførte at 192/6 og 192/5 mistet sitt drikkevann i Grønåselva og at Hauknes har bygget «diverse dammer og konstruksjoner», hvilket gjør at Grønåselva har lite vann også i dag.

Hauknes viser til at tidligere vannløsninger har fungert tilfredsstillende, og at det er Hauknes sine egne behov som søkes dekket.

2.6. Lars Forsbakk, hytteeier

Forsbakk opplyser at vannfordelingen ut fra hans kjennskap, er at 85-90 % av vannet tidligere rant ned Grønåselva, og at det resterende 10-15 % rant ned Haukåselva. I dag kommer nesten alt vannet ned i Haukåselva. Dette leder til så mye støy, at man ikke klarer å oppholde seg på eiendommen i mer enn korte perioder av gangen.

Forsbakk påpeker at bekkørret- stammene både i Grønåselva og Haukneselva sannsynligvis er utryddet, henholdsvis på grunn av bunnfrysing og på grunn av for stor vannføring.

Hvis tiltaket i Austre Kvitvatn leder til en bedret situasjon for Forsbakk, vil man ikke protestere på tiltaket. I motsatt fall ber man NVE om å sørge for å få dammen revet.

2.7. Steinar Sjonbotn, eier av 187/2 i Rana

Regulering av dammen antas å få noen konsekvenser for gyteforholdene. Dersom Hauknes vannverk trenger vann, kan de bore etter vann.

2.8. Mona og Lars Arne Sjonbotn, eier av 187/1 i Rana

Regulering av Austre Kvitvatn er ikke ønskelig, ettersom det er et mye brukt friluftsområde for fiske og generelt friluftsliv. Dette er et sårbart høyfjellsområde samt beiteområde for sau og Sjonbotn er redd for at gyteforholdene skal bli ødelagt. I tillegg anføres at Knut Hauknes ikke har noe eierforhold i området, det er en bygdeallmenning.

Det anføres videre at det ikke er behov for mer vann, slik opplyses i søknaden, og at det beste for miljøet er at det bores etter vann.

2.9. Sigmund Moss

Det vises til at før den konsesjonsfrie dammen ble bygget, så gikk det meste av vannet ned Grønåselva, i tørre perioder gikk alt ned Grønåselva. Dette fremgår av Knut Hauknes sine tegninger i kraftverkssøknadene.

Grønåselva har fått dårligere vannkvalitet enn før og elva blir brun, ettersom det kommer så lite vann ned elven, at vannet som går i elven stort sett bare er avrenning fra omkringliggende myrer og land.

3. MERKNADER TIL DE ULIKE HØRINGSSVARENE

3.1. Statsforvalteren i Nordland (Statsforvalteren)

Statsforvalteren viser til at søknad om regulering av Austre Kvitvatn har vært behandlet to ganger tidligere, både selvstendig og som en del av en søknad om bygging av kraftverk. Statsforvalteren peker på at uttalelsene om biologisk mangfold og den reindriftsfaglige vurderingen som ble avgitt i denne forbindelse, fortsatt gjelder.

Det er riktig at NVE den 01.06.2016 avsto konsesjonssøknad fra Knut Hauknes om renovering av dammen på Austre Kvitvatn. Hauknes søkte i denne saken om å få renovere dammen for å ta i bruk den alminnelige lavvannføringen til bruk for Hauknes Vannverk og til bruk for etablering av Hauknes Kraftverk.

NVE begrunnet avslaget slik:

«Søknad om regulering av Østre Kvitvatn mellom kote 505 og 508, kraftutbygging og overføring av vann i Kvitvatnvassdraget ble avslått av NVE i vedtak av 15.05.2014, i hovedsak på grunn av negative virkninger for reindrift og inngrep i sårbart høyfjellstereng. NVE viser til dette vedtaket forutfylende begrunnelse for avslaget» (Vår utheving).

NVE sitt vedtak av 15.05.2014 gjaldt søknad om konsesjon for regulering av Kvitvatnan, overføring av vann på Stemningen, utvidelse av Hauknes Vannverk og bygging av Storlien, Grønlien, Engan og Hauknes Kraftverk.

I høringsrunden for denne søknaden motsatte både reindriftens områdestyre i Nordland og Hestmannen/Strandtindene reinbeitedistrikt seg rørledningen, som følge av at de fryktet at flyttleiene for rein ville bli forringet, særlig som følge av rør i dagen og planer om å etablere veg inn i området.

NVE konkluderte med at det ikke kunne godtas at

«vannveiene legges i dagen slik at de virker som vandringshinder. Vei til Storlien kraftverk og Kvitvatnan vil kunne føre til økt bruk av området, og NVE mener at dette ikke bør tillates, da dette er kalvingsområde og oppsamlingsområde for rein hvor det er særlig viktig at reinene får beite uforstyrret. Anleggsarbeid på dammer og kraftstasjon vil normalt strekke seg over minst en barmarkssesong og vil virke forstyrrende på reindriften. NVE mener at dette kan ha stor betydning i kalvingsland og i oppsamlingsområdet.»

Dette var tilsynelatende hovedbegrunnelsen fra NVEs side i saken fra 2014, selv om det også riktignok het:

«NVE mener at reguleringene vil gi usikker is på Kvitvatnan. Rundt store deler av Kvitvatnan er det forholdsvis bratte områder ned mot vannet. Ved regulering og senere nedtapping vil isen presses ned langs land med smelting og overvann langs land. På vårparten, når magasinet begynner å fylles, vil de oppsprukne isflakene i reguleringssonen begynne å flyte igjen og strandsonen blir ufarbar. Dette er uheldig for reindriften som bruker området til vårbeite.»

Reguleringen gjaldt 3 meter, i dagens søknad 2 meter.

Da NVE traff sitt vedtak den 15.05.2014, baserte avslaget seg på

«en helhetsvurdering av planene og de foreliggende uttalelsene»

Dermed hadde ikke innsigelsene fra reindriften fra 2014, som NVE opplyste å ha lagt vekt på, eller NVEs egne vurderinger fra 2014, særlig relevans i forbindelse med avslaget på søknaden fra 2016. Heller ikke nå har de reindriftsfaglige vurderingene fra den gang særlig betydning, ettersom det nå utelukkende er snakk om en dam i Austre Kvitvatn, som i tillegg har eksistert i 75 år, og hvor reguleringshøyden ikke er større enn 2 meter.

Man noterer seg samtidig at verken Sametinget eller Hestmannen/Strandtindene / Hierkiealma reinbeitedistrikt, som er det reinbeitedistrikt som er berørt, tilsynelatende har motforestillinger. Sametinget aksepterer tiltaket, mot at tiltakshaver har dialog med reindriften, mens Hestmannen/Strandtindene / Hierkiealma reinbeitedistrikt ikke har uttalt seg.

Hva gjelder biologisk mangfold skal Eurofact i 2009 ha utarbeidet en 32 siders rapport over biologisk mangfold i Kvitvassdraget hvor det er uttalt at det ikke er observert rødlistede arter som har fast tilknytning til arealet innenfor influensområdet.

3.2. Rana kommune

Knut Hauknes opplyser at vannet frøs på Stemningen vinteren 2014, og at dette også har skjedd to ganger senere. Bunnfrysingen skal ha vart over flere måneder og brukerne har vært nødt til å koble inn det gamle vannverket, som ikke er lovlig etter dagens forskrifter. Vannet er blandet med myrvann og det må kokes.

Hva gjelder uttatt vannmengde, så opplyser tiltakshaver at det forventes en lavvannføring på minimum 10 l/sekund, hvorefter fullt utbygd vannverk krever 2 l/sekund.

Vatnets areal utgjør ifølge tiltakshaver ca. 106.000 m² og nedbørsmengden årlig 3.900.000 m³. Vannet har dermed overløp i store deler av året, dog ikke etter at vinterfrosten har kommet.

I forhold til merknaden om at dammen kan få konsekvenser for reindriften, så bemerkes også her at reindriften ikke har protestert – heller ikke i forhold til en kraftutbygging.

Tiltakshaver bemerker at en kartskisse var vedlagt søknaden.

Tiltakshaver bemerker at Grønåselva får 60 % av lavvannføringen og ca. halvparten av dette når vannføringen er større enn middelvannføringen, slik som tidligere.

3.3. Mattilsynet

Tiltakshaver kan utarbeide en plan dersom nødvendig. Det anslås at arbeidet tar en uke, med forskalling og støping. Det opplyses å være to tonn materialer som skal opp, og at dette skjer ved ATV med seks hjul. Det går en kraftledning med inspeksjonstrasé fra kraftverket i Sjonbotn over til Salten, som krysser i østenden av Austre Kvitvatn. Denne traséen kan benyttes.

3.4. Bente Hauknes

Ifølge tiltakshaver har ikke Grønåsen søkt Rana kommune om rett til å bygge vannverk, og vannverket anføres ikke å være i henhold til forskriftene.

3.5. Lars Forsbakk

Tiltakshaver opplyser at en dam på Austre Kvitvatn ikke endrer mengden vann som kommer ned elva, bare utjevner vannføringen.

3.6. Sigmund Moss

Tiltakshaver opplyser at Grønåselva verken har vært eller er en drikkevannskilde som kan benyttes i dagens situasjon. Det eksisterer ikke lovlig vannverk.

Med hilsen

Toril Valla
Advokat